

Riachtanais le hAghaidh Cumarsáide

Trasna an churaclaim, ag leibhéal atá fóirsteanach dá n-ábaltacht, ba chóir go gcuirfí ar chumas daltaí scileanna a fhorbairt in:

Éisteacht, Tuiscint agus Labhairt

Ba chóir go gcuirfí ar chumas daltaí:

- éisteacht le plé, míniúcháin, rólghlacadh agus cur i láthair, iad seo a thuiscint agus a bheith rannpháirteach iontu;
- ráitis a thabhairt, ceisteanna a chur agus freagairt do dhearccháí daoine eile;
- faisnéis, smaointe, barúlacha, mothúcháin agus samhluithe a chur in iúl ag úsáid stór focal atá ag leathnú;
- a gcuid cainte a struchtúrú le go dtuigfidh daoine eile a gcuid smaointe;
- labhairt go soiléir agus dóigheanna labhartha a oiriúnú don lucht éisteachta agus don chás;
- dóigheanna neamhbhriathartha a úsáid le smaointe a chur in iúl agus le haird an éisteora a tharraingt.

Léitheoireacht

Ba chóir go gcuirfí ar chumas daltaí:

- réimse de théacsanna* a léamh ar mhaithe le faisnéis, smaointe agus sult;
- réimse de straitéisí a úsáid le léamh le neamhspleáchas atá ag méadú;
- faisnéis a aimsiú, a roghnú agus a úsáid ó réimse foinsí;
- smaointe, imeachtaí agus gnéithe i dtéacsanna* a thuiscint agus a fhiosrú;
- fianaise ó théacsanna* a úsáid le barúlacha a mhíniú.

Scríbhneoireacht

Ba chóir go gcuirfí ar chumas daltaí:

- labhairt ar obair, í a phleanáil agus a chur in eagar;
- faisnéis, brí, mothúcháin, samhluithe agus smaointe a chur in iúl ar dhóigh shoiléir eagraithe;
- smaointe a fhorbairt, a chur in iúl agus i láthair i bhfoirmeacha agus i bhformáidí éagsúla, agus acmhainní traidisiúnta agus digiteacha in úsáid le haghaidh spriocghrúpaí agus cuspóirí difriúla;
- scríobh le cruinneas agus le hoilteacht atá ag méadú.

Leibhéal de Dhul Chun Cinn sa CHUMARSÁID trasna an churaclaim sna Gaelscoileanna: Bunscolaíocht (Leibhéal 1–5)

Úsáidtear na dathanna sa doiciméad seo le cuidiú leat dul chun cinn sna Riachtanais a leanúint trasna na leibhéil.

Lena Úsáid
don Chéad
Uair
2012/13

Leibhéal 1

I gcásanna coitianta, agus iad ag éisteacht le agus ag freagairt do réimse de spreagthaigh, tig le daltaí:

- éisteacht le faisnéis a thuiscint agus a fháil;
- ról duine eile a ghlacadh;
- míniúcháin ghairide agus plé simplí a thuiscint;
- treoracha gairide simplí a thuiscint agus a leanúint;
- ceisteanna a chur agus a fhreagairt ar mhaithe le faisnéis faoi leith;
- stór focal simplí óna n-eispéiris féin a úsáid le cur síos ar smaointe agus ar mhothúcháin;
- iarracht a dhéanamh labhairt ar a gcuid eispéireas féin;
- labhairt go hinchloiste le go gcluinfead agus le go dtuigfead iad;
- teagmháil súl a dhéanamh ar mhaithe le tuiscint agus seal a ghlacadh i gcomhrá.

Agus iad ag tabhairt faoi théacsanna* trí léitheoireacht mhúnlaithé, léitheoireacht i gcomhpháirt agus léitheoireacht faoi threoir, tig le daltaí:

- tuiscint ar an bhrí a bhaineann le cló, pictiúir agus íomhánna a léiriú;
- fuaimeanna agus siollaí a aithint i bhfocail;
- a thuiscint go léirítear fuaimeanna le litreacha;
- straitéisí léitheoireachta a úsáid;
- focail, comharthaí agus siombailí coitianta áirithe a aithint sa timpeallacht;
- leideanna amhairc a úsáid le faisnéis a aimsiú;
- teanga atá ar eolas a bhaineann le téacsanna* a úsáid;
- ceisteanna a fhreagairt agus labhairt ar a bhfuil léite acu.

I ndiaidh scríbhneoireacht mhúnlaithé, scríbhneoireacht i gcomhpháirt agus scríbhneoireacht faoi threoir a dhéanamh, tig le daltaí:

- labhairt ar a bhfuil siad ag dul a scríobh;
- smaointe, mothúcháin agus idéanna óna n-eispéiris féin a chur in iúl trí úsáid a bhaint as siombailí, pictiúir, focail, agus abairtí simplí;
- tabhairt faoi scríobh focal le fuaim a cheangal le siombail;
- tabhairt faoi eochairfhocail phearsanta a scríobh;
- litreacha cás íochtair agus litreacha cás uachtair a dhéanamh.

Leibhéal 2

I gcásanna coitianta, agus iad ag éisteacht le agus ag freagairt do réimse de spreagthaigh, tig le daltaí:

- príomhphointí comhrá agus míniúchán a shainiú;
- páirt a ghlacadh i rólghlacadh, ag idirghníomhú le daoine eile;
- éisteacht le treoracha agus iad a thuiscint agus a leanúint go céimníoch;
- plé a leanúint, cur leis an phlé agus gnásanna comhrá a chomhlíonadh;
- ceisteanna a chur le tuiscint a fhorbairt;
- stór focal ginearálta a úsáid le smaointe, samhluithe agus barúlacha a chur in iúl;
- imeachtaí a chur in ord agus míniúchán a thabhairt;
- labhairt go soiléir le go gcluinfead agus le go dtuigfead iad;
- comharthaíocht choirp a úsáid le rannpháirtíocht a chur in iúl.

I réimse de théacsanna* gairide simplí, ag léamh os ard agus go ciúin, tig le daltaí:

- imeachtaí agus faisnéis a thuiscint, a athinsint agus seicheamh a dhéanamh dá réir;
- réimse de straitéisí léitheoireachta a úsáid;
- faisnéis a roghnú le ceisteanna a fhreagairt;
- eolas bunúsach ar an aibítir a úsáid agus leideanna amhairc a úsáid le faisnéis a aimsiú;
- roinnt foirmeacha agus gnéithe de théacs* a aithint;
- ceisteanna a chur le soiléiriú a iarraidh;
- barúlacha a chur in iúl agus tuartha a dhéanamh.

I réimse d'fhoirmeacha, agus struchtúr agus eagrú simplí in úsáid, tig le daltaí:

- labhairt ar a bhfuil siad ag dul a scríobh agus ar an dóigh a gcuirfidh siad an scríbhneoireacht i láthair;
- athruithe a dhéanamh de réir critéir chomhaontaithe;
- smaointe, mothúcháin agus idéanna óna n-eispéiris féin a chur in iúl, agus stór focal simplí in úsáid;
- ciall áirithe don struchtúr agus don eagrú a léiriú;
- scríobh i bhfoirm áirithe;
- poncaíocht bhunúsach a úsáid;
- focail choitianta agus focail atá ar eolas acu a litriú agus a scríobh go hinaitheanta;
- peannaireacht inléite a dhéanamh.

*Nóta ar théacsanna: Tagraíonn téacsanna do smaointe a chuirtear in eagar le teachtaireacht a chur in iúl agus a chur i láthair i bhfoirmeacha scríofa, labhartha, amhairc agus siombalacha.

Leibhéal 3

I réimse de chásanna agus le haghaidh spriocghrúpaí agus cuspóirí éagsúla, tig le daltaí:

- éisteacht le faisnéis ar leith a fháil;
- cloí le ról;
- príomhphointí plé a leanúint agus cur leis an phlé le tuiscint a chur in iúl;
- ceisteanna a chur faoina gcluineann siad ar mhaithe le tuiscint iomlán a bhaint amach;
- a mbarúlacha/smaointe a mhíniú;
- stór focal atá ag méadú a úsáid;
- imeachtaí a chur in ord agus a bhfuil le rá acu a phleanáil;
- an guth agus an tuin chainte a athrú;
- a thuiscint gur féidir go mbeidh tionchar ag comharthaíocht choirp ar an duine atá ag éisteacht.

I réimse de théacsanna* atá ag éirí níos faide, le haghaidh cuspóirí éagsúla, ag léamh os ard agus go ciúin, tig le daltaí:

- príomhphointí agus faisnéis a thuiscint agus seicheamh a dhéanamh dá réir;
- athinsint ina bhfocail féin le cruinneas ginearálta;
- tuiscint níos leithne ar theanga agus ar stór focal a léiriú;
- straitéisí léitheoireachta a roghnú agus a úsáid go neamhspleách;
- gnéithe eagrúcháin a úsáid, ord aibítre san áireamh, le faisnéis a aimsiú agus a fháil;
- a thuiscint go bhfuil foirmeacha agus gnéithe difriúla de théacs* ann;
- faisnéis ón téacs* a úsáid le tátail a bhaint;
- ceisteanna a chur agus a fhreagairt le tuiscint a leathnú;
- barúlacha a chur in iúl agus fáthanna a thabhairt.

I réimse d'fhoirmeacha, le haghaidh cuspóirí ar leith, tig le daltaí:

- labhairt ar a gcuid scríbhneoireachta agus í a phleanáil;
- feabhsuithe a dhéanamh ar a gcuid scríbhneoireachta;
- smaointe, mothúcháin, idéanna agus barúlacha a chur in iúl;
- struchtúr agus ord a chur ar a gcuid scríbhneoireachta;
- mionsonraí tacaithe a chur ar fáil;
- stór focal cuí atá ag méadú a úsáid;
- an fhoirm a úsáid mar is cuí;
- tús abairtí éagsúla a úsáid;
- poncaíocht agus gramadach bhunúsach a úsáid go cruinn;
- focail mhínice agus focail topaice a litriú agus a scríobh i gceart;
- peannaireacht chruinn atá comhsheasmhach maidir le méid a dhéanamh.

Leibhéal 4

I réimse de chomhthéacsanna agus cuspóirí éagsúla agus spriocghrúpaí difriúla á gcur san áireamh, tig le daltaí:

- éisteacht go haireach;
- ról a fhorbairt;
- cur le plé ar bhonn ábhartha;
- ceisteanna a chur faoi dhearcthaí daoine eile agus freagra cuí a thabhairt orthu;
- faisnéis, smaointe agus barúlacha a mhíniú go soiléir;
- stór focal cuí a úsáid;
- cur chuige maidir lena gcuid cainte a phleanáil;
- teicnící agus sainréim teanga a úsáid le haird an duine atá ag éisteacht a tharraingt;
- dóigheanna neamhbhriathartha a úsáid le haird an duine atá ag éisteacht a tharraingt.

I réimse de théacsanna* d'fhaid dhifriúla le haghaidh cuspóirí éagsúla, tig le daltaí:

- tuiscint a léiriú trí eolas a shainaitheint agus a achoimriú;
- athinsint a dhéanamh;
- teanga agus stór focal níos saibhre a aithint agus a thuiscint;
- léamh go neamhspleách;
- faisnéis ábhartha a aimsiú agus í a úsáid mar is cuí;
- príomhghnéithe a aithint agus an bhaint atá acu le foirm agus cuspóir a thuiscint;
- léirbhrionna a thuiscint agus roinnt bríonna intuigthe a aithint;
- barúlacha ar a bhfuil léite acu a mhíniú.

I réimse d'fhoirmeacha, le haghaidh spriocghrúpaí agus cuspóirí difriúla, tig le daltaí:

- pleanáil a dhéanamh agus úsáid a bhaint as an phleanáil;
- scríbhneoireacht a sheiceáil le feabhsuithe a dhéanamh sa chruinneas agus sa bhrí;
- smaointe, mothúcháin, idéanna agus barúlacha a chur in iúl, ag tabhairt fáthanna nuair is cuí;
- scríbhneoireacht a struchtúru, úsáid paragraf san áireamh;
- brí a chur in iúl go soiléir, stór focal cuí agus leibhéal cuí mionsonraí in úsáid;
- roghnú ó réimse d'fhoirmeacha agus iad a úsáid de réir mar is cuí;
- réimse de struchtúir abairtí a úsáid;
- réimse de phoncaíocht a úsáid go cruinn;
- gramadach agus litriú cruinn a úsáid bunús an ama.

Leibhéal 5

I réimse de chomhthéacsanna foirmiúla agus neamhfoirmiúla agus le haghaidh cuspóirí éagsúla agus spriocghrúpaí difriúla, tig le daltaí:

- éisteacht le faisnéis agus smaointe ábhartha agus iad a shainaitheint;
- ionchur ábhartha a bheith acu i ról dhifriúla;
- a gcuid smaointe féin agus smaointe daoine eile a phlé;
- ceisteanna a chur le smaointe a fhiosrú agus a fhorbairt;
- cúiseanna taobh thiar de smaointe agus barúlacha a thabhairt;
- faisnéis a chur in iúl go soiléir ag baint úsáid as stór focal cruinn;
- a gcuid cainte a struchtúru go soiléir;
- teicnící agus sainréim teanga a úsáid le haird an duine atá ag éisteacht a choinneáil;
- dóigheanna neamhbhriathartha a úsáid le spéis an duine atá ag éisteacht a choinneáil.

I réimse de théacsanna* d'fhaid dhifriúla le haghaidh cuspóirí éagsúla, agus spriocghrúpaí níos leithne san áireamh, tig le daltaí:

- tuiscint a léiriú trí fhaisnéis, smaointe agus mionsonraí a shainaitheint agus a achoimriú;
- saibhreas teanga agus stór focal cuí a úsáid;
- faisnéis a roghnú agus a bhainistiú ó réimse d'fhoinsí;
- cur síos ar theanga, struchtúr agus cur i láthair;
- roinnt bríonna intuigthe agus meonta a thuiscint;
- idirdhealú a dhéanamh idir fíric agus barúil;
- tagairt a dhéanamh do théacs* le barúlacha a mhíniú agus conclúid a bhaint.

I réimse d'fhoirmeacha, le haghaidh spriocghrúpaí agus cuspóirí difriúla, agus cásanna foirmiúla san áireamh, tig le daltaí:

- athdhréachtú le cruinneas agus brí a fheabhsú;
- stór focal cruinn a úsáid le hidéanna, faisnéis ábhartha agus barúlacha a chur in iúl;
- scríbhneoireacht a struchtúru go loighciúil soiléir;
- scríbhneoireacht a mheaitseáil le cuspóir agus spriocghrúpa;
- faisnéis a chur i láthair go héifeachtach, stíl fhoirmiúil á húsáid san áit cuí;
- struchtúir abairtí a chruthú a chuidíonn le brí a chur in iúl;
- réimse poncaíochta a úsáid go comhsheasmhach cruinn;
- gramadach chruinn agus litriú cruinn a úsáid.